

FELELŐS SZERKESZTŐ: REINER FERENCZ ÉS DR. BERÉNYI PÁL.

Előfizetési ára:

Egész évre 6 forint. — Félévre 3 forint.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Évenként 26 iv zenemelléklettel.

Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség: Sas-utca 15. sz.

Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM.

IRODALOM: DR. VÁCZY JÁNOS: *A komáromi magyar színészet története.* (Idősb Szinnyei József értekezése.)DR. JUHÁSZ ÖDÖN: *Molière.*ZENE: WILMOUTH BÓDOG: *Zeneakadémia.*TÁRCZA: DR. SZIKLAY JÁNOS: *Művészekről.* (Jászay Mari.)

HIREK.

A KOMÁROMI MAGYAR SZÍNÉSZET TÖRTÉNETE.

Ita idősb Szinnyei József. Különnyomat a «Komáromi Lapok»-ból. Negy kiadás. 1881—1884.

A magyar színészet története különösen fontos irodalmunk történetében, s mégis mindeddig aránylag legkevesebb munkást foglalkoztatott. A kik egy-egy kiválóbb színészről megmlékeztek is, pályája küzdelmeit inkább csak a külsőségekben rajzolták. Azzal a hatással, mely a színészetet nemzetiségünk fejlesztő és erősítő tényezőjévé avatja, mennél kevesebbet törődtek. Pedig úgy hisszük, mindennemű történetírás csak akkor érdemes nevére, ha a nemzet jellemének kidomborításához egy-egy találó vonással járul, ha a fejlődés megértéséhez néhány szilárd pontot szolgáltat.

Tudományos és szépirodalmi intézeteink buzgalommal ápolják irodalmunknak minden ágát; pályadíjakat tűznek ki egy-egy fontosabb kérdés megoldására, vagy elismert híri írókat bíznak meg nevezetesebb tények tisztázásával. Színészetünk történetét is kitűzte már a Kisfaludy-társaság pályakérdésül, eddig azonban még siker nélkül.

A dolog könnyen s mindenki által érthető.

A magyar színészet kezdete mintegy homályba burkolt, s annyira át meg át van szöve mesés hírekkel, hogy a valót a költőtől megkülönböztetni éppen nem könnyű. Honnan fejlődött a magyar színészet? Volt-e színészetünk már a középkorban, mint Toldy Ferencz hiszi, vagy

inkább a tanodai drámákból fejlődött a múlt században, mint Gyulai Pál fejtegeti? E kérdések, bár irodalmunknak legkitűnőbb képviselői mondták el ide vonatkozó véleményöket: maig sincsenek teljesen tisztázva. De annyi bizonyos, hogy Gyulai Pál természetesebben megtalálja színészetünk összekötő kapcsát a tanodai drámával, mint Toldy Ferencz, ki már akkor jóformán rendszeres színészetről beszél, mikor nyugat nemzetei is csak a kezdetnél voltak.

Másfelől a tulajdonképeni magyar színészet kezdetéről a múlt században s a jelennek első évtizedeiben rendkívül kevés biztos adatunk van. Néhány száraz memoire s még szárazabb zsebkönyvecske mindaz, mi forrásul használható. Különösen vidéki színészetünk hamályos, s erre Szinnyei említett művében több világot vetett, mint sok, eddig megjelent kisebb-nagyobb terjedelmű monographia.

Komáromnak szép szerepe van nemzeti színészetünk történetében. Az aránylag kevés lakosságú város korán keblébe fogadta a színművészet vándor apostolait, szíves fogadtatásban részesítette s anyagi támogatást nyújtott. — E tekintetben több alföldi népesebb város kénytelen Komáromnak engedni. E tény okát Szinnyei a lakosság műveltségében keresi és találja s nagyon helyesen szövi közbe a lakosok műveltségi fokának, nemzeti szellemének, szíves vendéglátásának, egyszerű, természetes erkölcsi életének rajzát. Előttünk van a város néhány kövezett utcájával, közlekedő hajóival, a várkonaság német szellemével, a Duna és Vág okozta károkkal, vízáradásokkal együtt.

Szinnyei mindenütt figyelemmel kíséri a város gazdaságát, emelkedését vagy hanyatlását, s ezekből igyekszik kimagyarázni a színészet fejlődését vagy csökkenését.

Kezdve *Illein* és *Simai Kristófon*, kikről irodalmunk története is megemlékezik, egész 1835-ig *Baky Gábor* színtársulatáig: mily érdekes, mily különféle forrásokból összeállított történet tárul fel az olvasó előtt.

Péczy, a *Mindenes Gyűjtemény* szerkesztője, már 20 darab arány pályadíjat tűz ki egy oly «szomorújáték» írására, melyben «szomorújáték» minden regulái ben-

foglaltassanak, mely velős és hathatós ékesen szólással legyen kidolgozva, hogy el ne veszítse szépségét, ha idegen nyelvre fordítatik; s ha német fordítása a bécsi színházban tapsra ragadja a közönséget, ez «belső érdemének legyen próbaköve». — Ime a német ízlés fenségének megalapítása színészetünkben! Mennyit kelle küzdeni a harminczas és negyvenes évek irodalmának, hogy ezt az önként felvállalt jármot megtörhessük. S mennyit kelle a nemzet ízlésének fejlődnie, hogy a *Közébe* és *Birch-Pfeiffer K.* érzelgős, hatásvadászó darabjaitól tisztultabb és művészebb fokra emelkedjék. Valóban Szinnyei munkája világosan, statisztikai adatokkal bizonyítja, mennyire nyögtek a német irodalom jármát s színészetünk mennyire uszályhordozója volt mindennek, mi a jó bécsiéknél tapsot aratott.

Komárom színészetét, dióhéjban az egész magyar színészet történetét előadja Szinnyei. Figyelemmel kíséri különösen a főváros színészetét, s azonkívül majd minden nevezetesebb városét. Tudja, honnan jött e vagy ama társaság Komáromba, miért nem maradhatott ott, meddig örvendett pártfogásnak, miért kelle vándorútra kelnie, hova ment, — s pár szóval a társaság további sorsára is kapunk felvilágosítást.

Nem látszik törekedni művészebb előadásra. Néha nagyon is tömör irányba kisse fáradszólag hat. Csoportosítása lehetőleg egyszerű. — Szerzőnk időrendben sorolja fel a történet nevezetesebb pontjait, s megesk, hogy a már egyszer ismertetett társulat működésére bővebben reflektál egy más fejezetben, mi a compositionnak éppen nem szolgál előnyére. A jellemző és kevésbé jellemző adatok csoportosítása sem mindig sikerül. De mind e mellett műve, bár egy igénytelen vidéki lap hasábjain látott először napvilágot, nagyon megérdemli, hogy szélesebb körökben keltsen érdeklődést.

A század elején működő *Benke* és *Kemény* társaságáról világosb adatok alvsn rendelkezésére, a lapokban elszórt s gyér adatokból, bármily gyarló, de mégis jellemző ismertetéseket idéz az előadásról és a mi fő, rámutat a forrásokra, hol színészetünk összes történetére találhatunk adatokat. És e tekintetben Szinnyei

munkája még nevezetesebb. Egy-egy kiváló színésznek hatással adott szerepei jobbára mind följegyezvék. És Szinnyei nem csupán a külsőségeket rajzolja. Itt ott egy-egy találó anekdotát közbeszúr ugyan, de inkább törekszik a társulat történetét a maga egészében feltüntetni. — Előszóval rajzolja *Kulcsár* ügybuzalmát, ki sehogysem akarja hinni a német színészet felvirágzását, meg a német színház fölépülését; ki saját erszénye és befolyása szerint mindig igyekszik a színészek ügyét segíteni, biztosítani.

E lelkes magyar író szívesen látta magánál az akkori irodalom és színészet minden kiválóbb képviselőit: Helmezyt és Gombost, az *Esküvés* íróját, Sebestyénit és Pap Ferenczet, Tóth Lászlót és Kisfaludy Károlyt. Sőt maga Kazinczy is megfordult nála. Mennyi hazaias lelkesülés és remény, mennyi élszánt küzdelem és fényes terv foghatott meg a társaság keblében!

Kulcsár nemcsak Komáromé, hanem az egész nemzeté, mely egyik legbuzgóbb fia emlékéit kegyelettel fogja említeni mindenha. Éppen így a nevezesebb társaságok, melyek Komáromot meglátogatták, nemcsak azon város, hanem az egész nemzet színészetének fejlődésére befolyással voltak.

Például *Kilényi Dávid* társasága, mely 1819/20-ban mulattatta a komáromi közönséget, egyike a legnevezetesebb társaságoknak. Maga *Kilényi* «igen tehetséges, buzgó igazgató volt, mindent elkövetett társasága jó hírének emelésére, igyekezett ahhoz mindig újabb jeles tagokat szerződtetni» (41 l.). Szinnyei a társaságnak minden egyes tagjáról tud, néhány nagy vonásban képet adni a színre került darabokról legalább annyit, hogy főszerepét ki játszották a játék általában hogy sikerült.

Egy-egy nevezetesebb színész életrajzát jóformán itt olvassuk először, mint *Abdayét*, *Lángét* stb.

Komlóssy társasága szintén a legneve-

zetesebbek közül való. Ma a az igazgató «mintaképe a vidéki színigazgatóknak». Értett a reklámszínészi mesterségéhez is. Csinált tableauakat, görögützet, vízesést, tűzpróbát, csillagokat szóró ágyúattanást stb. Legnagyobb színművészeink megfordultak e társulatnál, mint *Lendvay*, *Fáncsi* stb.

Érdekes, mit Szinnyei a vándor színész-társaságokról általában megjegyzett: «A vándor-színészek ezen korban is, mint később, alkalmazkodtak azon város műveltségéhez, hol megfordultak; így ugyan-ezen társaság Pozsonyban az országgyűlés alatt, vagy később Pesten, nem hirdette oly bőven és csábítólag a látványosság különböző nemeit, mint Komáromban; annál inkább élt azonban ezen jogával a kisebb mezővárosokban, hol még a színdarabok címét is kiforgatta eredetiségéből és borzadalmas, csattanós elnevezésekkel csábította a közönséget. Ha ez sem használt, akkor a hős színész vörös tollas baretten, arany paszomántos ruhában és vállára vetett carbonári köpenyben sétált végig a főútcán és tódult utána a kíváncsi néző sereg a színházba» stb. (196 l.).

De nemcsak az első rangú társaságokról, a kisebbszertűekről is világos adatokat igyekszik nyújtani Szinnyei. Sőt színészeti kritikánk fejlődésére is van figyelemmel s idézi mindenütt az egykori lapok bírálatait az előadásokról.

Nem tudjuk, szándékozik-e a szerző munkáját folytatni, de a mit már eddig is adott, elég arra, hogy művét nélkülözhetetlenek tartssuk színészetünk általános történetének megírójára nézve. Kár, hogy a munka kevésbé hozzáférhető s mintegy el van rejtve a nyilvánosság elől. Pedig jobban megérdemli az olvasást, mint sok, nagy reklámmal megjelent mű. A kicsiny, de élénk kereskedő szellemű város műveltsége, szemben alföldi városainkkal sok érdekes és tanulságos összehasonlításra nyújthat alkalmat.

Dr. Váczy János.

MOLIÈRE.

A «KISFALUDI-TÁRSASÁG» gondos tárgyává tette, hogy a magyar Shakespeare mellett magyar Molièrünk is legyen, s noha a «britt óriás» mellett egy Tomori Anastáz maecenáskodásával nem dicsékedhet Molièrenek volnának is követelése, mind a mellett a «vígjáték megalapítójának» nagyobb műveit is bírjuk magyar nyelven.

A «Kisfaludi-társaság» a Shakespeare és Molière kiadásokkal nemcsak azt éri el, hogy rég nélkülözött hiányt pótol, hanem a műveltségnek is szolgálatot tesz, a midőn az újabbkori francia drámák által megrontott ízlés ellenében a valódi költészet oly hatalmas képviselőjének megismerését tette és teszi lehetővé közönségünk előtt, mint a milyen Shakespeare objectiv, Molière subjectiv irányban.

Mind ezeknél fogva nemcsak hogy haszontalanok, de sőt hasznosnak tartom, hogy a magyar közönségnek *Lindau Pál* egy műve után Molièret oly oldalról mutassam be, a melynek méltatása a költőknél mellőzhető sohasem lehet, Molièrrel szemben pedig, ki műveiben úgy szólván saját életét írta meg, kétszeresen nem.

Lindau Pál — e jeles német kritikus — egy művében Molièret, mint *embert* tanulmányozta a költő Molière műveiből, s feladatát: Molière műveiből állítani össze ennek életét, a költőből következőt tenni az emberre, annál inkább sikerült megoldania egész a legutolsó száraz adatig, a mennyiben az ily subjectiv költőnél, mint a milyen volt Molière, mindig siker koronázza az ilyen törekvést.

Molière költői tevékenysége későn nyilvánult, csak 40 éves korában kezdődik s így fiatal kora felett gyorsan haladhatunk el.

Molière — családi nevén *Jean Poquelin* — 1622. január 22-én született, Jean

miképpen a jelenlegi vidéki heroinák versenyezhetek *Eva* ábrázolásában vele.

A kire tud hatni a művészi szép, az bizonyára elragadtatással gondol mindig a párisi jelenetre, midőn *Eva* részeg munkásnő alakjában áll meg *Danton* előtt s kívánja, hogy töltsön vele egy éjet. Mintáznunk kellene ez alakot, márványba faragni, hogy díszre legyen valamely múzeumnak.

Nem túlzó dicséretből mondom ezt. *Jászay Mari* már beleértett abba a nagyságba, a hol fölösleges a sok dicséret, mint természetes járulék. Hanem mikor plasztikáját magasztalom, kellemetlen érzéssel kell látnom, hogy éppen ez hiányzik színészeink legtöbbszörénél, a vidéki színészek kevés híjával nagy tömegét nem is említve. Éppen ezért kell őt mintául venniök a kezdőknek. A növendék-színésznők tanítójukat nézzék benne.

*

A mivel leginkább nem tudnak élni s tudnak visszaélni, a kéziátékkal, *Jászay Mari* abban a mester. Karjainak s kezének mindig megvan a kellő helyük; sohasem használja azokat úgy, hogy összehangzatban ne álljanak azzal, a mit érez, és a mily érzelmeket kifejez.

A kéziáték egész iskoláját látjuk tőle *Phaedrában*. Kezével épp úgy jellemez, mint hangjának játékaival.

Ez a hang sajátos sötét színezetű, de kellemes selyemláng hang. Nem alkalmas erős kitörésekre, mint *Wolter Saroltáé*, de a fájdalom, a titokban égő, epeszó szenvedély, a panasz tolmácsolására annál inkább. Kell-e igazabban, szebben panaszkodni a szenvedést, mint *Jászay Mari Antigoneban?* vagy *Imogen Cymbelineben?*

Hangjának e tulajdonsága szabja meg szerepkörét. A finom lélek kifejezője ő. A szenvedő, de nem az érző hősnőké. Az érzégtől távol tartja őt realizmusa. Es realismusa igazán teszi alakítását. Mély érzésével saját vérével tudja átszarmaztatni a költő alakjába, értelmével, mely nem tér el az igaztól, hűséggel ruhazza fel az általa ábrázolt alakot.

Jelenleg ő az egyetlen tragikánk.

Szűségéből el kell játszania anyaszerepeket is, mert nincs a nemzeti színháznak oly hős anyája, a kire a reáruházott feladatot jó lélekkel bízni lehetne.

De ezt csak a szükség menti. Igaz, hogy *Bozóti Mártát* is művészi tökéletességgel alkotta meg; de mégis korán van, hogy

MŰVÉSZEK RÖL.

I. Jászay Mari.

A KIÁLLITÁS megnyitását megelőző nap, a nemzeti ünnep előestéjén ismét az áldott vidék közönsége siet élvezni a nemzeti színházban az *Ember tragédiáját*. Nincs ugyan valamire való város, a hol *Madách* költeményét nem igyekeztek volna a színpad által megismertetni az újdonságokon és rendkívüliségeken kapkodó igazgatók, de az csak olyan volt, mint a pótkávé a valódi kávé nem ismerő ember inyének. Nincs fogalma az igaziról.

Az ember tragédiáját a színpadon csakis kitűnő művészek játéka által lehet élvezni.

S a kitűnő előadók közt *Eva* a központ, *Jászay Mari* mesteri *Évája*.

A művészi játék annyi változatosságát, aprólékosságát kell itt egy alakban összeolvasztania, hogy el sem képzelhetjük,

Poquelin alig 10 éves korában vesztette el anyját, a mi befolyással volt a költő Molière-re is, a mennyiben korán fosztatván meg az anya szerető gondoskodásától, műveiben nemcsak hogy nincs rokonszenvet ébresztő anya, de a fiú és szülő közti viszony is visszaszítóazokban.

Költőnk ügyvéd volt eleinte s csak 1645-ben lett Molière-ré, a mikor egy színésznőt — Madelain Bajard — szeretvén meg, az ügyvédséget színészséggel, a család nevet a Molière névvel cserélte föl. Molière a színtársulatnak, mely tagjává szegődött, csakhamar lelke s mikor ez a hálátlan Párist elhagyá, névleg is igazgatója lőn.

Molière első költői kísérlete tragoedia volt, de a bourdeauxi közönségnek költőnk «La Thebaide» című első műve nem tetszett. A darab megbukott, Molière-t, ki a tragoediához nagy előszeretettel viselteték, vigasztalhatlanná téve; számos évekig visszaretentve a drámaírásnak még csak gondolatától is. Molière nemsokára megtalálta tehetsége valódi terét, s még kőborlásának idejében írhatta «Le medecin volant» (A repülő orvos) és a «La jalousie de barboulle» (A bemázolt féltékenység) című darabokat, melyeknek értéke azonban csak irodalmi történeti emlékeztetésre redukálható. A «Vígjáték megteremtőjére» csak 1653-ban lehetett köve kezdetni. Ekkor került színre ugyanis «A meggondolatlan», a mely noha utánzata egy olasz vígjátéknak, tehetséget árul el, a cselekvésben könnyedséggel és szép költői nyelvet mutat fel.

A «Depit amoureux» már önálló műve s már a teljes subjectivitás jellegét hordja magán, a mennyiben a «Szerelmi perpatvart» ő élte át, ki elég szerencsétlen volt Madelain Bajard hűtlensége után du Pare nál keresni uralmat. A «Depit amoureux» jó fogadtatásban részesült s Molière elhatározta, hogy társulatával Párisba megy.

gesztenyehajára deres parókat erősza-koljon.

A francia dramaturgiai evangelium szava, hogy harmincz éves koron alul nincs nagy művész, mindig igaz marad. El kell érnie a haladó művészek, úgy mint a haladó íróknak is bizonyos érettségi kort, hogy nagyot követelhesünk tőle.

Jászay Mari még csak néhány év óta van ebben a korban; mindaddig csak fejlődő tehetség volt. Kár volna tehát anyaszerepekre utalni, mikor az anyaszerepekre könnyebben találni, ha nem is jeles, de alkalmas ábrázolót; ellenben hősnők nincsen.

*

Jászay Mari még legszebb korában van. Jóllehet kész művész, még sem merném mondani, hogy művészetének nem keres még egy felsőbb fokot, mely előttünk most még ködbe van burkolva. Ugy, a mint az utóbbi években lepett meg bennünket egy-egy kitűnő új alakításával, melyek által mintegy hirtelen is egyszerre röppenne magasabbra, tett bizonyosságot gyors haladásáról, — úgy hiszem — még ezután is meg fog győzni minket, hogy művészetének jelenlegi magaslatára még nem jelenti nála a legnagyobb magasságot.

1658-ban már a fővárosban találjuk, hol társulatával az udvar előtt lép fel és a «világ legnagyobb királyának» XV. Lajosnak kegyét kinyeri.

A «Depit amoureux» sikert aratásával újra kedvet kap a drámaírásához. És most lép elénk Molière saját én-jében, minden befolyástól menten.

Korának nevetséges szokásait, erények gyanánt árult hibáit közlő — ezek forrásánál: az udvarban színről-színre látja; ostorozó satyrája meggondolatlan-ságra ragadja, korával szembe száll s megszületik a «Les précieuses ridicules» s megvan a vígjáték valódi iránya. Molière itt saját korát vitte fel a színpadra s kartársai egymást ismergették a «Precieuses ridicules»-ben. Ez volt egyszerű az első kinyomatott műve Molière-nek, ki a mű előszavában a szerzőket collegáinak nevezte: «Messieurs les auteurs à présent mes confrères».

Még inkább «aját én-jéből merítette «L'école de maris» című vígjátékát (1661). Ezen időre esik ugyanis végzeteljes társasága Armande Bajard-ral, kinek személysége egész irodalmi harcokat idézett elő, s kit az eddigi francia írók az eddigi hit ellenében — Lindau meggyőző érveire támaszkodva, Madelaine Bajard gyermekének állít — a 17 éves Armande a 40 éves költőt, ily korba ritka szerelemre gyúlasztá. Ezen inkább a fiatalhoz illő szerelmi lángokból támadt aztán kiméretlen satyricus gondolkodása. Így jött létre «A hősiesség», mit a világ a «Férjek iskolája»-nak nevez. Molière saját magát teszi e vígjátékban nevetségessé. Sganarelle, ki fölött a világ jól mulat, a fiatal saját nevelte leány által megcsalt Sganarelle maga Molière volt. De a szerelmes reménye él mégis. Ariste, kihez az általa nevelt fiatal leány önként megy nőül, csak úgy Molière, mint Sganarelle. Ez a vígjáték, a mely határozott sikert aratott, Molière-re leg-szomorúbb tragoediája volt.

Tehetsége mellett értelmesség, széleskörű műveltség, olvasottság, mély gondolkodás, igaz ambíció működnek közre haladásában.

És e mellett mégis oly szerény, a mennyire tudniillik a művészet a szerénységet nem tiltja. Mert a felfuvalkodottság épp oly jele a tehetségtelenségnek, mint a túlszerénység; ellenben az elismerést vissza nem utasító és érdemre törekvő, de hízalgést nem hajhászó szerénység velejárója a nagy tehetségnek.

És ilyen Jászay Mari.

Még eszembem van önéletrajzáának egy kiszakított lapja, melyet egy árvíz-könyvbe írt.

Ott azt kérde, a kit már kis leány korában tehetségnek, talentumnak ismert el a győri püspök, hányan mondják rá, hogy van talentuma?

A milyen talentum ő, nem a szegény Magyarország kis pénzével, de talentumokkal kellene jutalmazni.

De mert ebben szükkölködünk, ne vegye rossz néven, ha hálás közönsége meleg rokonszenven és őszinte elismerésben adja át jutalmát.

DR. SZIKLAY JÁNOS.

A «nők iskolája»-ban már azt látjuk, hogy Molièrenek nem Ariste sorsa jutott. Armande Molièrehez hűtlen lőn, hiúságának hízelegtek a «szalagos» udvaroncok bókjai, s ő annyival inkább érezte csalódásának keserűségét, a mennyiben ezután sem szerette a fiatal leányt kevésbé, mint a mikor magáénak hitte. A «L'école des femmes» szintén legkövetlenebb nyilatkozata Molière subjectivitásának ugyannyira, hogy Arnolphe panaszaiban saját panaszait, a megcsalt Arnolphe fájdalomában egészen Molière fájdalma nyilatkozik.

A «Le misanthrope» absorbeálja mind ama lelki küzdelmet és fájdalmakat, melyeket «A nők iskolája» és e közé eső négy év alatt a költő átszenvedett. Ismét saját én-je a forrás, de a tér, melyre lép, általánosabb. Előbb egyesek, most az egész emberiség gyöngeségeit ostromolja. A misanthrope mellett szorosan helyet foglal a «Don Juan», mely a nemességet s az udvar hibáit veszi kiméretlen kritika alá. E két mű 1665—1666-ban jött létre. Már ezekhez sorakozik a «Tartuffe», melynek előadása eleinte betiltaték ugyan, de a «L'état c'est noi» embere, kinek Molière ritka kegyét nyerte meg, előadatását ismét megengedé.

«Tartuffe»-ben, melyet közönségünk leginkább ismer, az álszenteskedés van ostromolva, s azért a «Tartuffe» különösen a párisi érek haragját vonta magára. — Ó tudja — miért!

Leginkább azon botránkoztak meg, hogy Molière prédikációkat tart benne. «Ha a papok komédiáznak — mondja, — «miért ne volna szabad nekem prédikálnom?» A mi ezután következett, az sem volt kisebb értékű. Leghatásosabb művében «A tudós nők»-ben a pedanteria és tudákosság kapnak ki.

A «Le malade imaginaire» ismét igen subjectiv darabja; mert ez a «képzelt beteg» nem más, mint Molière, a ki érzé-ven halálát, még egyet akart útni a méregkeverőn, kiknek teljes életében ellensége volt; s költőnk csakugyan a «Le malade imaginaire» előadása alatt lett rosszul, s az előadás után a színpadon jelmezben hal meg.

A teljes magyar Molière-t a közönség érdeklődése és pártolása csakhamar létre hozhatná!

Végül még Molière vígjátékainak színpadi értékéről legyen elég annyi megjegyezve, hogy azok előadása nem ajánlható eléggé a nemzeti színház igazgatóságának; mert ha más érdemök nem volna, mint hogy valódi poesisökkal a francia drámák ízlest rontó hatását ellensúlyozzák, mégis megbecsülhetetlenek volnának. Laube akkor botlott legnagyobbat, mikor Molière vígjátékainak színpadi értékét tagadta.

JUHÁSZ ÖDÖN.

ZENE-AKADÉMIA.

ESTE van. Visszacsukom hangszere-met szekrényébe, félreteszem Bach és Ramberg hallhatatlan remekeit, s megyek a szabad levegőre, czéltalanul.

Hova jut az ember, ha czéltalanul indul el? A sugárútra, vagy a korzóra; tertius non datur. En véletlenül a sugárútra jutottam, vajjon jól tettem-e, ítélje meg a t. olvasó.

Sugárút! Melyik fővárosi ember ejti ki e szót a nélkül, hogy szíve gyorsabban ne dobogjon, hogy keblét el ne fogja a büszkeség érzete? Sugárút! Fővárosunk díszé, szemefénye, és méltán. Avagy ez épületek hosszú sora nem-e építészeink dics-hymnusza, — megfogyott zenében, és az épületek színe-java nem a művészek szolgálatában állanak-e?

Itt van az operaház, itt van a képcsarnok, a rajztanoda és a zeneakadémia.

Zeneakadémia! Itt megállok. Egykori ábrándjaim álomképe, tanuló korombeli emlékeim s viadalaim színhelye... «sóhajtva köszöntlek!»

Néhány évvel ezelőtt, mikor oda vágyódtam, hogy ismereteimet kibővítsen, megálltam előtted, mint egy szentély előtt és mindig kevésnek tartottam tudományomat arra, hogy valamikor számomra is megnyíljanak szent csarnokaid, és szomorúan aggódva sóhajtottam. Most, miután már nem tartozom hozzád, és csak úgy néha-néha emlékszem vissza rád, körülbelül úgy, mint a meglett férfi ifjú korának első szerelmére, most, midőn múltadat ismerem, jelened érdekel, s jövődről elmélkedem, ismét — aggódva sóhajtok:

Hej, akadémia... «mivé lettél,
Szép híredből de kiestél!»

mióta jogászok kezében vagy.

Nem csoda, hogy a magyar ifjúság ezrével özömlik a jogi pályára, hogy a jogi dekanátusban a beíratások alkalmával több tintát fogyasztanak egy nap alatt, mint a mennyi bort megiszik ama bizonyos «tandíj-mentes» philosophus egész egyetemi tanfolyama alatt, nem csoda, hogy nálunk más ember tiszteletben nem részesül, csak a jogász, hogy a nagy közönség mással nem foglalkozik, csak politikával, hisz mai napság a végzett jogász már minden lehet, még zeneszerző is.

A múlt év tavaszán, midőn Majláth országbíró rémületes esete a legnagyobb izgatottságban tartotta az egész országot s különösen a fővárost, ez emlékezetes hét egyik napján találkozom Koszticzek Venczel bácsival. Önök azt kérdik, ki az a Koszticzek Venczel? Nos hát én megmondom. Az ören Venczel bácsi — csak így fogom nevezni, mert előnévére a szó legszorosabb értelmében áll a latin közmondás: nomina sunt odiosa — nos tehát, Venczel bácsi, eltekintve nagy vörös orra és hatalmas púpjától, különben igen tisztelelre méltó alak. Vagy talán éppen e két említettem testi fogyatkozás teszi oly tisztelelre méltóvá, mert fennen hirdetik, hogy lelkiismeretesen felelt meg hívatásának, mely abból áll, hogy már 67 év, 3 hó és 12 nap óta kíséri ki kegyeletteljesen elhunyt feleségét a sírkertbe egy rengeteg tubával a kezében. Venczel bácsinak igen jó kedve volt. Megkérdeztem, minek örül olyan nagyon? «Oh, panyé, nem halotta, hogy az országbíró meghalt, most már nem soká trombítalak ám!» Hogy-hogy? Erre kiszámította nekem a legnagyobb matematikai pontossággal, hogy

a törvényszéki bíróság úgy viszonylik a zeneakadémiai alelnökséghez, mint az ő állása az országbírói méltósághoz, e szerint, ha törvényszéki bíró lehet zeneakadémiai alelnök, akkor temetkezési trombitásból lehet országbíró. Számítása oly helyes és következtetése oly logikus volt, hogy önkéntelen gratuláltam neki. Nos, és nincs-e neki jogi képzettsége? Nem tudja-e, hogy lopni, rabolni, gyilkolni nem szabad, ép úgy, mint minden, dilettáns tudja, hogy két hangból nem lehet oly hármashangzatot alkotni, mely semmi esetre sem állhat négy hangból? Igaz, többet nem tud a jogból, de ama dilettáns zenei képzettsége sem sokkal alaposabb, mégis jó barátja Lisztnek és művészi eljárója Erkel Ferencznek. És az öreg Venczel bácsinak nem engedik meg, hogy «Brüder»-t igyék a miniszterelnökkel és elnyerje az országbírói méltóságot! Pedig Venczel bácsi készen nyilatkozott akár véges, akár végtelen magyarságú előnevet felvenni, azon esetre, ha terve sikerül. Most kérdem, van-e igazság a földön?!

Nézzük végig a külföldi konservatóriumok igazgatóit. Párisban: Thomas zeneszerző; Berlinben: Joakhim a «hegedű király»; Bécsben: Helmesberger hegedű művész; Péterváron: Davidoff gordonka művész; Prágában: Bennevitze hegedű művész; Budapesten: Végh János... váltótő: vénérszéki bíró. Igaz, itt alelnöknek czimezik, talán azért, hogy ezt a párhuzamot ne lehessen vonni, mert akadémiánk igazgatója Erkel Ferencz, kit méltán lehet említeni a külföldiekkel egy sorban, sőt én részemről hátor vagyok őt följök helyezni. Thomas írt francia operákat, mint előtte többen, a többiek előadó művészek, de Erkel a semmiből teremtette meg a magyar operát. Azok járt utakon szereztek újat, ő az addig hiányzókat teremtette meg, ő úttörőként tünt fel a művészet láthatárán és bebizonyította, hogy a magyar «puszta» csak földrajzi fogalom, művészetünkben nem található.

A külföldi conservatóriumokban az igazgató az, a minnek lennie kell, t. i. első ember és alelnökök nincsenek, és ha vannak, azok befolyásukért vagy áldozatkészségükért választattak meg, és elég szerények a művésztést nem befolyásolni. Nálunk csak második ember, az első az alelnök, mert az elnök, Liszt Ferencz, soha sincs jelen, és ha jelen van, nem avatkozik adminisztratív dolgokra.

Tehát nálunk az alelnök az igazgató és ez az alelnök nem szakember, hanem dilettáns. És hogy mennyire «igazgató» az alelnök, abból tűnik ki, hogy művészeti kérdésekben maga dönt és hazánk koszorúzott zeneszerzőjének véleményét még akkor sem kéri ki, mikor tanárok nevezetnek ki az intézetbe.

Ezen tényálladékok jól szemügyre véve, csodálkozhatunk-e, hogy máris ennyi visszasság, mondhatni nevelésferdeség forog fenn a mi akadémiánkban, hogy bármely élczap is válogathatna belőle magának valót.

Csak kettőről teszek említést.

Volkmannt meghalt. Előnyéről, érdemeiről beszélni, nem tartozik cikkem keretébe, eleget beszéltek arról annak idején a nekrológok, többet beszélnek hátra-

maradt munkái, még többet tud arról a zenekedvelő világ s legtöbbet hálás tanítványai, az utolsók, kik abban a szerencsében részesültek, hogy az ő ajkairól hallották hirdetni Apolló hitvallását. De volt egy hibája is; egy olyan hiba, amely nem is mindeült hiba, csak nálunk; nem tudott magyarul és németül tartotta előadásait. Néhány chauvinisticus lap annak idején kikelt az ellen, de az intéző körök elég bölcs belátással túltették magokat az éretlen és alaptalan kifogásokon, és III. Eduárd király példájára: «Honny soit, qui mal y pense!» megtették rendes tanárrá. A magyar nemzet soha sem fogja eléggé meghálálhatni, hogy ez a «német» tételt meg tanárrá, mert ő képezte Erkel és Lisztet azon triumvirátust, melylyel közel egy évtizedig imponáltunk a külföldnek és méltán, mert három ily nagy nevet egy rakáson egyetlen ország sem birt felmutatni, még Franciaország sem, mert Thomas, Delibes és Massenet szerintem nem nyomnak annyit a latban.

De fájdalom, az egyik triumvir kilépett, a kedves jó öreg elszundikált és nem ébred fel többé, — legalább számunkra.

Mást kellett keresni, a ki helyét elfoglalja; azaz hogy — bocsánat — azt nem kellett keresni, az volt elég, de a ki be is töltse, azt már csakugyan keresni kellett. Nos, és kerestek? Azt nem tudom, de hogy találni nem találtak, azt tudom. En mindig a legnagyobb tisztelettel és hódolattal viseltem a nálamnál öregebb pályatársaim iránt, mert a helyes tapasztalás mindig többet ér az éretlen tudományánál, az élet jobb iskola, mint a leghíresebb conservatórium. De annyit mégis megengedtem magamnak, hogy Koessler úr kinevezésének hírére arra ne gondoltam volna, vajjon hogy illik az Volkmann helyére és mily szempontból indultak ki, midőn őt kinevezték?

Soká gondolkodtam... *Szűz!* Igen sok embernek az a gyengéje, hogy erővel szeretne nagy hirre kapni és arra nézve egy nagy embert, a ki neki legjobban tetszik, megtesz «ideál»-jának. Ez az «ideál», mint mondtam, nagy ember és mint embernek vannak a fényes tulajdonai mellett fogyatkozásai is. Ennek erőnyeit már most követni, hibáit tisztelni kell. De ha e nagyravágyó egyéneknek nincs meg a hozzá való «lelki erőssége» (magyarul «virtus»), akkor eltéveszti a dolgot, ideáljának erőnyeit tiszteli és hibáit követi; s így tovább indul a hamis úton, míg rosszul nem jár.

És itt van, igen t. olvasóim, a keresett szempont. Nem lehetett Volkmann találni *előnyében*, megtalálták *hibájában*, — mert Koessler úr szintén nem tud magyarul. Sőt — még haladást is tapasztalunk a németesedés felé, a mennyiben Volkmann csak saját osztályait tanította németül és csak azon növendékeket, kik hozzá *kiváncsoltak*: míg most az akadémia *összes* növendékeit *kötelezik* Koessler német előadásait hallgatni. Volkmanntól olyat tanultak, a mit nálunk mástól nem igen lehetett (itt indokolva volt a német nyelv). Koessler úrtól a karéneket, mit ma szél-tében tanítanak *magyarul* minden polgári, de még népiskolában is. Tehát németesítést találunk ott is, a hol ennek szük-

ségét csak Végh úr hazai művészeink kicsinyre becslése tudta felfedezni.

Nos, chauvinisták, hát most miért nem szólottok? Azért, mert hogy ez ellen szólnon az ember, nem kell chauvinistának lennie.

Mind ezekkel csak azt akartam mondani, hogy Volkmann helye nincs betöltve, semmi esetre sem azt, hogy Koessler úr ne tudná a tárgyát tanítani. Igenis, ő tudja tanítani, ép úgy, mint a többi tízezer, vele egyenrangú és Volkmannnál kisebb theoreticus ezen a világon. De egy akadémián, a hol tavaly még Bécsből, Prágából stb. jöttek a végzett conservatoristák Budapestre és újból tettek felvételi vizsgát ép úgy, mint egy olyan növendék, a ki a kottánál egyebet nem ismer, csak azért, hogy Volkmann hallgathassák, egy olyan akadémián ez a név kevés arra, hogy az intézet nagy híre továbbra is fentartassék.

Ennél jóval kisebbnek tartom azt a hibát, mely legújabbban a hegedű-tanszak felállításakor elkövetetett.

Az akadémián a hegedű-tanszak tanárává kineveztetett Huber Károly zenedei tanár. En Huber úrról, mint tanárról, csak a legnagyobb elismeréssel szólhatok, mint azt tenni fogja mindenki, a ki vagy tanítványait, vagy őt magát, vagy mindkettőt ismeri; e tiszteletem jeléül párhuzamot akarok vonni közte és Joachim között. Joachim a berlini Königsplatz-on levő conservatoriumban a legfelsőbb kiképezetés tanára; ha már most valaki alatta a tanfolyamot elvégezte és nem érzi magát még képesnek arra, hogy mint művész világgá induljon, akkor vagy keres magának más mestert, vagy pedig szekrényébe zárja a hegedűt és keres más polgári állást. De kinek jutna eszébe Berlin, valamely más szebb helyén pl. *Müter den Linden*-en egy palotát építeni és az olyan bármely okból még nem kész tanítványokat még néhány évig oda járatni ugyancsak Joachimhoz?!

Ugyanígy áll a dolog nálunk. A mit valaki Huber úrtól megtanulhatott, azt megtanulhatta volna az egyetemterén, elég ideje volt hozzá. Ha már most az ott szerzett tudománya még nem elegendő, akkor más *mesterre* van szüksége, s nem más iskolai épületre és innét van, hogy a nagyobb ambíciójú tanítványok a pesti conservatorium végezte után elmentek Párisba, Berlinbe stb. Ha ezt akarták volna megakadályozni, akkor más tanárt kellett volna az akadémiára meghívni, — vagy pedig a conservatoriumba más tanárt kinevezni Huber akadémiái tanár helyébe, de így csak az lesz az eredmény, hogy a tanítványok két évvel később, az akadémia végezte után fognak külföldre menni és ez által két évet veszítenek.

A művészetben általában és a zenei előadásban különösen, a modor, a stylus teszi a művészt. A Beethoven-hegedűversenyt másképen játsza Sarasate, más képen Joachim, Wilhelm, stb. Minden egyes mester előadásában benne fekszik annak sajátos jellege, mondjuk — a lelke; mert a ki nem a lelkét önti ki a játékban, az lehet ügyes hegedű-*clown*, de művész sohasem. Már pedig egy embernek, bármily híres legyen is, csak egy lelke van. Huber úr a sugár úton nem

fog más felfogást és előadást önteni tanulóiba, mint az egyetem téren s így értem azt, hogy a tanítványok azt a két évet elvesztették; technikájuk ugyan nagyobbodni fog, mint a hogy az mester *nélkül* is nagyobbodott volna, ha ép oly szorgalmasan gyakorolnak; felfogás dolgában pedig megállnak ugyan azon a ponton, míg más mester kezébe nem kerülnek.

De még azon esetre is, ha a zenedét és akadémiát oly viszonyba állítjuk, mint a gymnasiumot és egyetemet, még azon esetre is helytelen az, hogy ugyanazon tanár működjék mind a két intézetben, mert a tapasztalat bizonyítja, hogy még senki sem tanította a matematikát, történelmet, philosophiát, vagy egyebet, egyszerre gymnasiumban is, egyetemen is.

Még egy körülményt akarok említeni, annak bebizonyítására, hogy csakugyan igazam van és hogy a növendékek a két akadémiai évet ily viszonyok közt csakugyan *elvesztik*. T. i. néhány évvel ezelőtt ugyan azok a növendékek, a kik külföldre mentek, mielőtt kimentek volna, megpróbálták itthon tanulni tovább és a hatodik év befejezte után még egy 7-dik évet jártak a conservatoriumba és látva ennek eredménytelenségét, Huber úrnál privatim órákat vettek még egy 8-dik éven át. E 8-dik év végén azon panaszkodtak, hogy két év óta mi újat sem tanultak, hogy sajnálják idejüket és hogy most csakugyan belátják, hogy külföldön kell keresniök azt, a mit itthon nem találtak meg; és kimentek és mikor onnét csak egy év múlva is visszajöttek, mennyit, de mennyit változtak! Ez említettem növendékek legtehetségesbikét figyelemmel kísértem, és észrevettem, hogy haladása a Párisban töltött második év végével már sokkal kisebb, majdnem elenyésző csekély volt az elsőhöz képest, miért? Ugyanazon mesternél maradt meg; ha máshoz ment volna, ismét tovább haladt volna, de így haladása csak a technikai biztosságban volt észlelhető.

E tapasztalataim folytán összefoglalhatom, tanítási elméletemet a következőkben: Kezdő korától egészen addig, míg valami hangverseny darabot zenekar kísérettel el tud játszani, tehát (természetesen művészi tehetséggel bíró egyént föltételezve) az első hat évben a helybeli zenede módszere helyes; de azután menjen világgá és vándoroljon mestertől mesterhez, mennél többnél tanul, annál jobb, hogy valamennyinek gondolkodás módját, felfogását, szóval stylusát, megismerje és azután a sokból alakítson magának egy olyat, mely az ő lelkületének, egyéniségének megfelelő. Akkor van azon a ponton, hogy mint *kezdő* hangversenyző, világgá menjen. És most kezdődik a valódi iskola, az élet iskolája, hol a saját egyénisége jut érvényre, most csak azon út elején, mely a Parnassusra vezet és melyet megtenni már csak kitarításra van szüksége.

Ez elvből kiindulva önként következnek, hogy az akadémián a konzervatoriumi tanártól *különböző*, egy tanár is kevés, több kell oda, ha nem akarjuk, hogy a növendékek külföldre ne menjenek; de, hogy ugyanazon tanár legyen ott, az határozottan *absurdumnak* bizonyul.

No de sebj, ha valaki az akadémián nem érte célját, közel szomszédban van

az orvoslás; ott van a magy. államvasútak igazgatósága, a hol igen szívesen szolgálnak egy vasúti jeggyel a külföldre.

Nos, igen t. olvasóm, befejeztem sé támat és visszafordulok. Még csak azon töprenkedem, hogy hogyan lehetne e hibákon segíteni.

Az elsón igen könnyen: Adjuk meg hazánk legelső zenészének azt, a mit érdemel, állása és címénél fogva a legjogosabban megkövetelhet: korlátlan igazgatói hatalmat abban az intézetben, melynek ő az igazgatója, s ne helyezzünk föléje senkit, legfőképpen ne helyezzünk föléje dilettantst.

A második kérdés — Volkmann helyének betöltése — már nehezebb. Minden híresebb zeneszerzőnek vagy theoreticusnak máris oly nagy állása van, hogy azért mi, kezdők alig volnánk képesek őt kárpótolni, és ha azt tehetnők is, az illetőnek erkölcsi kötelezettségei is vannak azon hely iránt, a hol tartózkodik, úgy hogy már azokért sem hagyná ott állomását. De induljunk ki abból a szempontból, melyet minden nemzet követ ilyenkor. Keressünk a saját hazánkban, nincs-e arra való emberünk, és csak azon esetre, ha olyat nem találunk magunk között, akkor vegyünk fel kölcsönt a külföldtől.

«Warum in der ferne schweifen
Liegt das Gute doch so nah...»

Ha nincs módunkban *világhírű* embert szerződtetni, keressünk *országos* hírűt, a ki köztünk, itthon működött fáradhatatlan buzgalommal akár mint zeneszerző, akár mint tanár, akár mint előadó művész. És olyan emberünk van, a ki mindhárom minőségben megfelel kiválóan: Sándor, az orsz. zeneakadémia rendkívüli (!) tanára. A legnagyobb eredményeket mint a zeneelmélet tanára tudja felmutatni; volt tanítványai közül elég csak három említenem: Seidl, a híres Wagner-Virigeus, ki Neumann tárulatával taval nálunk is bemutatta magát a *Niebellungen* előadások vezényletével, Farkas Odön, a kolozsvári zenede igazgatója és Mannheimi *Jakab* fiatal zeneszerző. Ugyan mit mutathat fel Koessler úr?

Huber úrnak van mit felmutatni: a saját fia, ki jelenleg a brüsszeli conservatorium tanára, nála tanult. De éppen saját fiának a nevelése bizonyítja állításom helyességét. Miért nem törekedett Huber úr a fiát tökéletesen egy maga kiképezni, miért küldte el Berlinbe Joachimhoz, később Párisba, majd Algirba Vieuxtempshoz? Miért kellett neki külföldön vándorolni, ha atyja egymaga is elég lett volna tökéletes kiképzésére? Azzal nem mondtam azt, hogy Vieuxtemps talán nem küldhette volna fiát további kiképezetés végett Huberhoz; de ugyanazon mesternél kezdeni és végezni lehetetlenség. Azért, ha Huber úrnak a hegedű-tanítás terén szerzett nagy érdemeit ezen állás adományozásával akarják megjutalmazni, ám tegyék, de azon feltétel alatt, hogy a conservatoriumban az ő helyét más foglalja el, de mind a két állást egy kézben hagyni, nevetséges dolog, mint mondtam, *absurdum*.

Megérkeztem, itthon vagyok. Még csak meg kell húzni a csengettyűt, kikészíteni az obligát «sperrgeld»-et, és jó éjt mondani a házmesternek. ... no, meg neked is, igen t. olvasóm, ha ugyan már előbb el nem aludtál! Különben, ha cik kem untatott, tégy úgy, mintha nem olvastad volna el, ez a legjobb szer. Probatum est.

WILMOUTH BÓDOG.

HÍREK.

— A VÁRSZÍNHÁZ személyzete elsején kezdte meg előadásait a német színházban, melyet Feleky úr a kiállítás tartamára kibérelt. Nem lehet e körülményben hallgatagon mellőzni azt a különös hatást, melyet a magyar szó és a magyar dal ott tett, hol eddig az idegen nyelvű műszo tanyázott. Feleky érdeme lesz, hogy a magyar nyelv méltó diadalokat üljön idegen otthonában. Az első előadás a »Strike» volt. Szigligeti és Balázs Sándor régi népszínműve, melyben már Blaha Lujza asszony is meg Feleky úr is sokszor arattak diadalt; kitünő alakításaiért az első előadásra összegyűlt kíváncsi kis közönség nem volt háládatlan. Valóban Blaha Lujza ismét olyat mutatott, mint a minőt csak ott láttunk tőle, hol meleg kedélye egész hevével, jó kedve egész szilajságával énekelte el dalait és mutatta be kedvességét és a minőt ott fenn a várban, mit a szárnyaszegett madár csak ritkán mutathatott. Vele egy művészi színvonalon az egész társulatból csak Feleky állt és kivüle még csak Balogh Etel nyújtott élvezhetőt. A többi szereplő a régi volt, azzal a kínos hatású vergődéssel, melyet tőlük fent a várban megszoktunk. *Makó* szépen alakított ugyan, és ügyesen domrította ki az ideszakadt német gyárimunkás szemtelen erőszakoskodásait, de szerepének német nyelvű részleteit úgy mondta el, mintha egy terézvárosi handlétől tanulta volna a németet, Kiss Mihály nagyon is chablonszerű, Szirmai nagyon egyhangú, Abonyi túlságosan hideg arra, hogy hálás szerepeiket kellő érvényre tudták volna emelni.

— FELEKY ÚR legközelebb egy népszínművet fogadott el előadásra Adorján Sándor és Porzsolt Kálmántól. A népszínműhöz Bátor Sz. és Hegyi Béla, lapunk belső munkatársai, kik az Arendás zsidó dalait is készítették, írják a zenét.

— VÁRSZÍNHÁZ. Szigeti József «Falusiak» című vígjátékával fejezte be a társulat várbeli működését. A búcsúelőadás a jobbak közé tartozott. Nagyné asszony számtalanszor korbácsolt monstrozitáit leszámítva, igen tisztességesen fejezték be a színészek az évadot, mely repertoire hiányában, fájdalom, nem nevezhető gyümölcsözőnek. Addig is míg a tagokkal új működésük színhelyén találkozunk, utoljára is a társulat legerősebb támaszát *Makót* kell őszinte dicsérettel kiemelniünk, mivel *Balogh Etel* osztozott a csendes lefolyású búcsúeste sikereiben. A darabbal magával hű maradt a vezetés a korhadtt irányhoz, mely teljesen életképtelen darabokat frissített fel egészen élvezhetetlen előadásokban. Sikerei voltak azért a téli kampagneban is a színháznak. Konti Józset operetteje «Az eleven ördög» harmincz előadást ért meg. a mi színházaink

évkönyveiben egyike a legkritikább eseményeknek. Ez és Margitay «Ezres bankó»-ja Blaháné genialis művészetével két nagy és tartós külső sikert hozott be a várszínháznak. Művészi siker kísérte «Angot», «Chatoui kastély» és «Javotte» színrehozatalát is, melyeknek Margó Célia felette érdekes rohamos művészi fejlődése kölcsönözött érdeket. Igen jó ecquisitót tett a színház Hunyadi Margittal. A többi kísérletek mind föltűnő fiascóval végződtek. A teljesen képtelen drámaíró bi zottság által ajánlott darabok, mint esztelen férczművek sorra buktak úgyszintén a vidékről felhozott nagy serege a színészeknek és színésznőknek, kiknek durva, nyers, minden intelligenciát és izlést nélkülöző játéka a művészet legprimitívebb alapfogalmait sem közelíti meg. Ez tartotta a közönséget távol a várszínháztól. Az évad elején mi névleg jeleztük azon tagokat, kikkel színházat csinálni lehet. Azok beváltak, a többi határozott mellőzésben részesített. Ezzel a maradási tránnyal a jövőre határozottan szakítani kell, ha színházról szólni akarnak Budán. Új repertoire, új rendezők, új titkár, a ki ne csak írrok, hanem műszaki intéző is, az igazgató kiegészítő része legyen. Ezt lehet Felekinek a jövőre nézve tanácsolni, ez viheti csak előbbre a budai színház ügyét. Hogy Feleky úr ehhez tartja magát, bizonyítják azok a belső változások, melyeket a vezetés körül foganatosított és első sorban a titkári hivatalnak Porzsolt Kálmán által való betöltése által, ki hivatásához nagy műveltséget, kritikai tapasztalatokat, a szakba vágó irodalom ismeretét hozza magával, a ki a szellemi vezetésbe remélhetőleg beleszólhat és működését nem a színlap szerkesztésére fogja szorítani, a mint az eddig történt és mondható, hogy az sem történt jól.

— HANGVERSENY. Ciarlone Giannina és Virginia olasz hárfaművésznők szerdán este tartották a vígadó egyik kisebb termében kevés számú közönség előtt hangversenyüket. Pulszkyné-Márkus Emilia úrnő, és Suschry Róza kisasszony, a kasseli udvari színház tagjának szíves közreműködése mellett. A hangverseny igen érdekes volt, mert a két testvér mint hárfaművésznők figyelemre méltó tehetséget, és hangszerűkön valóban virtuozoi bravourt fejtettek ki. Áll ez különösen Ciarlone Virginia kisasszonyra, ki Frode Goid «Velencei karnevál» bravúr-változataival zajos tapsot aratott. A kisasszony rendkívüli technikával és finom előadási izléssel rendelkezik. A közönség teljes érdeklődéssel adta magát át a szokatlan műélvezetnek, habár az előadott darabok a zeneirodalom legvelőtlenebb termékei közé tartoztak. A hangversenynek kiváló érdeket kölcsönözött Pulszky-Márkus Emilia úrnő szavallata, ki Hugó-Viktor «*Gitar*» című költeményét (sikerült fordításban) művészetel adta elő. Suschry Róza k. a. Weber búvós-vadászából Agathe nagy áriáját, s ezen kívül Schuberttől és Volkmanntól egy-egy dalt igen csinosan énekel, habár intonációja nem mindig kifogástalan.

— ALBANI ASSZONY, a világhírű énekesnő legközelebb Bruxellesben fog énekelni.

— HAUK MINNIE Berlinben Carmennel kezdte meg vendégszereplését nagy siker-

rel. Az előadáson a császári udvar is jelen volt.

— STEINER FERENCZ, a bécsi udvari opera rendezője negyven éves működés után nyugalomba vonult. Vele a régi bécsi színházi élet egy igen érdemes és érdekes maradéka tűnt le. Mint a régi iskola híve, nem szerette a pompás kiállítás, hanem a művészi életre és kíváncsian a katonás pontossággal kivitt összejátékra fektette a fősúlyt. Nem szerette az öreg a szerepek részleges új betöltését sem, mely az ő féltett «Gesamt-effekt»-jét veszélyeztette. Zenei visszafelékezői egészen Beethovenig terjedtek; ő maga még a híres Lutzernéval énekel. Tanítása a régi mesterektől örökölt nuanccirozásra terjedt, melyet komikus képes beszédben magyarázott nemcsak az énekeseknek, hanem a kardalnokoknak is. E nézeteivel az öreg nem birt a modern opera-kormányoknál népszerűsége vergődni és nagy csendben vonul vissza termékeny tevékenységének színhelyéről, a hol, mint minden nagy színháznál, nem a szakavatottságot, hanem az alázatosságot szeretik.

— Az Anker élet és járadék biztosító-társaság Bécsben (magyarországi vezér-ügynökség Budapest Gizellatér 6. sz.) e hó 24-én tartá gr. Zichy Odön elnöklete alatt 26-dik rendes évi közgyűlését, a melynél 420 részvény volt képviselve. Az 1884-ik évre vonatkozó jelentés a biztosítási állomány tetemes gyarapodását, s általában igen kedvező üzleti eredményeket konstatal. Mint a jelentésből látjuk, a benyújtott ajánlatok összege 19.317,481 frtra ment, s ebből 15.463,467 frt új életbiztosítás lépett érvénybe, a tiszta szaporodás 5.846,010 frt, s az összes életbiztosítási állomány az 1884-dik év végén 139.264,818 frt tőke és 41,363 frt évjáradék biztosítás volt. A díjbevételek gyermek és haláleseti biztosítások után 3.483,586 frtra rugtak, a mi a mult év ellenében 313,532 frt szaporodásnak felel meg. Halálozások után, évjáradékokért s lejárt gyermek biztosításokért 4.222,801 frt fizettetett, ez összegből lejárt gyermek biztosításokra 3.493,440 frt esik. E biztosítási módozat eredménye különösen kedvező volt, a mennyiben a befektetés a csoport biztosításoknál 7 1/2% kamatos kamatnak felelt meg, s a minimális eredménnyel garantirozott biztosításoknál (E. táblázat) a biztosított összegzen felül a tőke 25%-os nyereségét eredményezte. Ep oly kedvező az eredmény a haláleseti biztosításoknál, ez osztály külön mérlege 390,675 frt nyereséget tüntet ki a biztosítottak javára. Ebből a felekre az évi díj 25%-ka esik 1885-iki osztalék gyanánt. A díjtartalékok, biztosítási alapok s a gyermek-biztosítások vagyona 30.654,989 frtot tesz. Az értékpapírok áringadozására külön tartalék szolgál, mely a saját értékpapír készlet 17 százalékának felel meg. A 251,098 frtnyi üzletnyereségből (a melyben az értékpapírok utáni nyereségben nem foglaltatik) 55,000 frt tartalékba helyeztetett s osztalékul részvényenkint 270 frt állapítottat meg. A közgyűlés az igazgatóságnak a biztosítottak és a vállalat érdekében kifejtett tevékenységeért köszönetet szavazott.

Pallas részvénytársaság nyomdája.

ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁR.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlolítására és felvirágztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek csekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdemdús megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb. zongora készül tényleg hazánkban.

A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomasztó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora-műipar is.

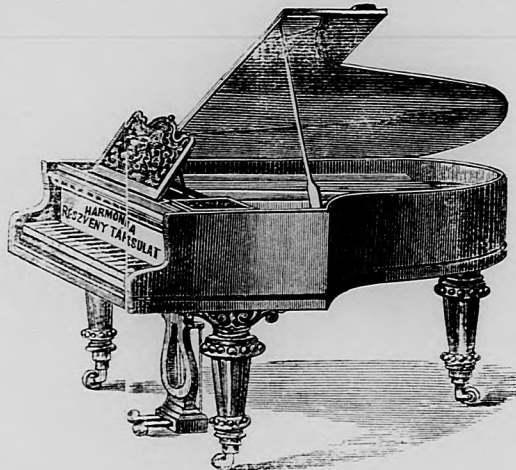
Ezen bajon vélt segíthetni a „Harmonia“ magyar zeneművészek részvénytársulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az

„**ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁRT**“ megalapítá, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapesten Huszár-tucza 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek orsz. nevü szaktekintélyeink bírálata szerint a bécsi zongorákkal teljesen versenyképesek.

A társulat igazgatósága pénzt és fáradságot nem kímélve a legnevesebb gyárakból első rangú munkaerőt szerződtetett, mely szakavatott vezetés alatt évenként 300—400 drb. zongorát képes előállítani.

A gyártmányokra a legjobb minőségű, tartós, kifogás talan anyag fordítottatik s a zongorákért teljes garancia vállaltatik.

Szalon stutz-zongora

Hogy azonban ezen egyetlen nagyobb magyar műipar telep a konkurrenzia terén sikerrel kiállja a versenyt a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges, hogy a hazafias magyar közönség pártfogásába vegye s akkor évenként százezrek fognak az országban maradni, sőt idővel a keletnek fekvő szomszéd államok is Budapestről hoztatván zongora-szükségletüket, százezrek fognak nemzetgazdasági nyereségkép hazánkba befolyani.

A „Harmonia“ „Első hazai zongoragyár“ zongorái nem csak jobbak, tartósabbak mint a bécsi közepárú zongorák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK :

Fekete és barna szárnyzongorák (<i>Conzert-Flügel</i>)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (<i>Salon-Stutz</i>)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 1/2 méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Videkről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesítettek. Játszott zongorák ujjakkal becséréltettek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőrszétnek s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakíttatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácsokkal szolgál — becsérélés esetében pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT
IGAZGATÓSÁGA.

Szőnyegek

a SAISONHOZ.

Salon, futó
és
asztali
szőnyegek,

A matrozhoz.

Szőnyegek

a SAISONHOZ.

lópokróc
és
flanellpaplan
gyári raktár.

H. RIPPER
BUDAPESTEN

Kerepesi-ut 8. a Pannónia szálloda at- ellenében. Kerepesi udvar

Kivonat az árjegyzékemből:

Gyapjú futók méterenkint 25, 30, 40, 50 kr.	Flanell-paplan, prima . . . 5, 6, 7 frt
Manilla " " 60, 70, 80 kr.	Fűzött paplan, saját gyárt- mány . . . 2 frttól fölfele
Hollandi " " 90 kr., 1 frt.	Tengerifü-matraczok . . . 4, 50 frt
Papestery " " 1, 30 frt., 1, 80 frt.	Töltött szalmazsák egy nagy ágyhoz . . . 2, 50 frt
Agypokróczok . . . 85 kr., 1-2 frt és fölfele	Vaságycak sarnirral, össze- rakható . . . 5 frt.
Jutefüggönyök 330 cmtr. hosszú draperiával . . . 2, 50 frt s fölfele	Nagy választék gyermekágyakban és gyermekkosár-kocsikban.
Jute-garnitúrák 2 ágy és egy asztaltartó . . . 5, 6, 7 frt	

Vidéki megrendelések csak utánvétellel teljesíthetnek.

Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Legolcsóbb nyomtatványokat szállít

ANGLO NYOMDA BUDAPEST

gránátos-utca 20, szerviták épületében.

Mi itt csak néhány nyomtatvány árát nevezzük, aránylag szint oly olcsón készitünk minden másféle nyomtatványokat.

Pr. 1000 nyomattal.

Kenderboríték 2.—	Negyedrétű levelek 90
Boríték sárga v. szürke . . . 2, 80	Kenderborítékok 50
Negyedrétű levelek 7.—	Nyolczadrétű levelek 60
Fuvarlevelek 5.—	Hozzá való boríték 50
Nyolczadrétű számlák 3.—	Nyolczadrétű lev. monogr. . . 80
Negyedrétű számlák 5.—	Hozzá való boríték 75
Nyolczadrétű levelek 4.—	Nyolczadrétű számlák 50

Pr. 100 nyomattal.

1000 darab pecsétjegy 2 frttól feljebb ;
papirkereskedés kerepesi-út 16. sz. a.
a fehér 16 szálloda átellenében.

Itten kapható mindennemű papir, boríték, író-, rajzoló- és iskolaeszközök jutányos áron és legújabb dobozokban, fényüzési és gratuláció jegyek, kotillonok, lámpa-ernyők és csokorpapírok.

Vidéki megrendelések utánvét mellett pontosan eszközöltetnek.

Helybeli megrendeléseknél egy levelezési lap elegendő, mire képviselőnk személyesen előszólal.

GABOS R. S.

Budapest, múzeum-körút 41. sz.

Porcellán-, üveg- és lámpa-raktár.

Porcellán evő service disztive 12 személyre 28, 30, 36, 40, 60 frt.
Mosó-service 5, 6, 7, 8, 10 frt.
Kávé-, téa-, mocca-service 5, 6, 7, 8, 10 frt.
Majolika csemege-tányér tucatzja 3 frt.
Olajnyomatú képek és tükrök minden nagyságban, dús választékban.
Aquariumok 1 frttól 15 frtig.

Valódi gráci aranyhalak.

Likör-service frt 1, 20, 1, 50, 2.—, 2, 50, 4 frt.
Bor- és sör-service 5, 6, 7, 8, 10, 15 frt.

Vidéki megrendelések utánvétellel pontosan teljesíthetnek.

Petrik Géza és társa

antiquariuma

Budapest, V. fürdő-utca 4. sz., I. em.

Specialitás :

Magyarországi irodalom.

☞ Könyvjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve. Szíves megrendelések új könyvekre is elfogadtnak.

Az országos kiállítás

t. látogatóinak figyelmébe ajánlva Budapest legolcsóbb bevásárlási forrása

☞ Károly-körút és király-utca sarkán ☞

ROTHAUSER L. JÓZSEF

gyári raktára china-ezüst és alpakka tárgyakból, albumok, bronz- és bördíszműaruk, író, utazó-eszközök és glacé-keztük, selyem és szövetség-ernyők, legyezők, nyakkendőök, sétabotok, francia- és angol illat- és pipere-szerek, valamint gyermekjátékok a legjutányosabb áron.

Nyujtsuk a szerencsének jobbunkat!

500,000

márka főnyereményt ígér kedvező esetben a legújabb hamburgi nagy pénzsorsjáték, mely a kormány által jóváhagyott és biztosított. Emaz újabb játéktervezet előnyös berendezése abban áll, hogy rövid pár hó letelése alatt 7 sorsolásban 100.000 sorsjegyből 50.500 nyereménynek kell biztosítottá válni, ezek között vannak főnyeremények esetleges 500.000 b. márka, illetőleg

1 nyerem. a m. 300.000	3 nyerem. a m. 15.000
1 nyerem. a m. 200.000	26 nyerem. a m. 10.000
2 nyerem. a m. 100.000	56 nyerem. a m. 5.000
1 nyerem. a m. 90.000	106 nyerem. a m. 3.000
1 nyerem. a m. 80.000	253 nyerem. a m. 2.000
2 nyerem. a m. 70.000	512 nyerem. a m. 1.000
1 nyerem. a m. 60.000	815 nyerem. a m. 500
2 nyerem. a m. 50.000	31720 nyerem. a m. 145
1 nyerem. a m. 30.000	632esen 16.990 nyerem. a m. 300
5 nyerem. a m. 20.000	200, 150, 124, 109, 94, 67, 40, 0.

Ezen nyereményekből az első osztályban 2000 sorsolhatik ki 117.000 m. összegben

Az első osztályú főnyeremény 50.000 márkára ruz és a második 60.000 m., a harmadik 70.000 m., a negyedik 80.000 m., az ötödik 90.000 m., a hatodik 100.000 m., a hetedik azonban esetleg 500.000 m., 300.000 m., vagy 200.000 márkára stb. emelkedik.

A nyereményhúzások tervszerint hivatalosan állapítottak meg. A legközelebbi, a kormány által biztosított első osztályú nagy nyereményhúzáshoz

1 egész eredeti sorsjegy csak	3-50 frt o. é.
1 fél " " " "	1-75 frt o. é.
1 negyed " " " "	90 kr. o. é.

Mindenmü megbízások, a pénz beküldése, postautóni fizetés, vagy az összeg utánvétele mellett a leglekülsmeretesebben teljesíthetnek, mindenki az állam ezímerével ellátott eredeti sorsjegyet tőlünk saját kezébe kapja.

A megrendelésekhez a szükséges hivatalos tervezetek ingyen mellékeltek, melyekből így a nyeremények beosztása az illető osztályokra, mint szintén az illető betétek is megállhatók és minden húzás után érdekelt feleinknek felhivas néküli megküldjük a hivatalos húzási lajstromot. Kívánatra a hivatalos tervet előre megküldjük megtekintés vegett bérmentve és kézzel vagyunk nem tetszés esetén a sorsjegyet az összegnek visszafizetése mellett húzás előtt visszavenni.

A kifizetések mindig tervszerűen pontosan s az állam jóállása mellett történnek.

Csoportozatunk mindig a szerenese kegyeletje volt és érdekelt feleinknek gyakran a legnagyobb nyereményeket fizettük ki, többek között 250.000, 100.000, 80.000, 60.000, 40.000 stb. márkával.

Egy ily, a legszolidabb alapokra fektetett vállalatnál előreláthatólag mindenütt a legelénkebb részvetre lehet bizton számítani s szíveskedjenek tehát már a közel húzás kedvéért is, minden megbízást ahamarább, de mindenesetre **1. é. május 15-je** előtt egyenesen

Kaufmann és Simon bank- és váltó-üzleté- nél Hamburgban

eszközölni. U. i. Ez unel köszönetünket nyilváníttuk az eddigi ajándékozott bizalomért s kérjük a hivatalos tervzet áttekinése által a nagyszerü nyeresi esélyekről meggyőződni, melyeket e sorsolások nyújthatnak.

A fentebbiek.